

GORDANA VULAMA*

Kriminalističko istraživanje kaznenog djela čedomorstva: primjeri iz prakse

Usprkos relativno malom broju evidentiranih slučajeva čedomorstva, saznanje o počinjenju toga kaznenog djela izaziva zgražanje osoba iz najbliže okoline čedomorke, ali i cjelokupne javnosti. Nad tim činom se groze i oni koji imaju i oni koji nemaju vlastitu djecu, kao i oni koji djecu žele ali ju ne mogu imati. Pogled na mrtvo tijelo novorođenčeta koje je umrlo nasilnom smrću izaziva vrlo emotivne reakcije i kod policijskih službenika koji provode kriminalističko istraživanje. I iskusnim i mladim policijskim službenicima teško je razumjeti takav postupak majke. Mediji vrlo pažljivo i detaljno, i s neskrivenom dozom osude, izvješćuju o počinjenom čedomorstvu, u sjećanje se prizivaju slični događaji iz zemlje i inozemstva, iznose se statistički pokazatelji, postavljaju pitanja o etici i moralu, razvijaju razne teorije o tome što je čedomorka mogla i trebala učiniti, kome se mogla obratiti i sl. Neki upozoravaju da čedomorstvo čine žene koje nisu bolesne, već su emocionalno i moralno hladne, pa se čedomorstvom „rješavaju“ neželjenog djeteta iz čisto praktičnih razloga. Postavlja se pitanje zašto zakonodavac privilegira, stavlja u povoljniji položaj majku koja usmrti vlastito, potpuno nemoćno novorođenče?

U radu se analizira kaznenopravni pojam čedomorstva s kriminalističkim elementima samog kaznenog djela, bitnim za provođenje kriminalističkog istraživanja. Statističkom analizom ukazuje se na učestalost ovog kaznenog djela u ukupnom prijavljenom kriminalitetu u Republici Hrvatskoj te se ukazuje na pretpostavku postojanja tamne brojke čedomorstva. Nakon danog prikaza osam slučajeva čedomorstva na području PU zagrebačke, provodi se raščlamba primjera po kriminalističkim elementima kaznenog djela. Kao rezultat analize slučajeva slijedom se prikazuju bitni sadržaji i specifičnosti kriminalističkog istraživanja čedomorstva općenito kao i kriminalističkog istraživanja čedomorstva kada je počiniteljica nepoznata (primjeri podsustava kriminalističkog istraživanja kaznenog djela čedomorstva koji su najsloženiji u praksi), a na kraju se daju pravila kojih se kriminalistički istražitelji trebaju pridržavati tijekom provođenja obavijesnog razgovora s počiniteljicom čedomorstva.

* Gordana Vulama, dipl. pravica, samostalna policijska inspektorica, voditeljica grupe za krvne delikte, Sektor kriminalističke policije, Odjel općeg kriminaliteta, Odsjek za krvne delikte, Policijska uprava zagrebačka.

UVOD

Pojam čedomorstvo se u hrvatskom jeziku upotrebljava za fenomen ubojstva novorođenčeta za vrijeme ili izravno poslije poroda kojim se označava da dijete ubija osoba najpozvanija da ga štiti – njegova majka.

Kazneno djelo *čedomorstvo* (čl. 93. KZ-a) nalazi se u X. glavi KZ-a:¹ Kaznena djela protiv života i tijela. Ono je oblik privilegiranog ubojstva, pa je iz tog razloga za to kazneno djelo predviđeno blaže kažnjavanje počiniteljice. Radi se o posebnom i vlastitom kaznom djelu (*delictum proprium*) koje može počinuti samo majka koja za vrijeme poroda ili izravno nakon poroda usmrti svoje dijete. Sljedeća svojstva: 1) majka kao počiniteljica, 2) usmrćenje vlastitog djeteta (objekt napada), 3) djeteta koje je živo rođeno (pravo na život² kao najviše pravno dobro koje se jamči pojedincu Ustavom Republike Hrvatske), 4) za vrijeme ili izravno nakon poroda³ (vrijeme počinjenja kaznenog djela) – privilegirajuća su obilježja kaznenog djela ubojstva novorođenčeta, čedomorstva.

Za kazneno djelo čedomorstva zakonodavac je propisao kaznu zatvora od jedne do osam godina. Ova propisana kazna predstavlja povećan zakonski minimum i maksimum kazne zatvora ukoliko se ono uspoređi s propisanom kaznom zatvora iz članka 95. KZ-a gdje je za usmrćenje djeteta pri porodu iz nehaja propisana kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina.⁴

Čedomorstvo može biti počinjeno aktivno i pasivno. Odnosno, radnja počinjenja može biti svaka radnja: djelovanje, nedjelovanje ili propust u namjeri usmrćenja novorođenčeta (*komisivno-omisivni delikt*).⁵

U kriminalističkom istraživanju treba razlikovati i razumjeti termin "*plod*" i termin "*dijete*". Razliku je važno odrediti jer od trenutka kada plod postaje dijete (čovjek), zavisi i kvalifikacija kaznenog djela. Medicinski gledano, *novorođenčedom* se smatra dijete od početka poroda do prestanka fiziološke veze s majkom koja nastupa presijecanjem pupčane vrpce neposredno nakon poroda. Sudska praksa smatra da plod postaje djetetom kada

¹ Kazneni zakon. (NN 110/97., 27/98., 50/2000., 129/00., 51/01., 111/03., 190/03., 105/04., 84/05., 71/06., 110/07., 152/08.)

² Za ostvarenje zakonskog opisa kaznenog djela nije potrebno da je živorođeno novorođenče i sposobno za kvalitetan život. Pri tome se misli na razne malformacije ili nakaznosti novorođenčeta. Kazneno pravo štiti život novorođenčeta, bez obzira na njegov izgled i njegovu sposobnost za kvalitetan život.

³ Postporođajna psihoza je najteži oblik poremećaja i u nekim slučajevima dovodi do halucinacija tijekom kojih roditelj vjeruje da je njeno dijete izvor zla te u tom uvjerenju usmrti svoje dijete ili sebe. Po učenju nekih psihijatara, u slučaju čedomorstva porod je najvjerojatnije "okidač" budući da takve majke otprije imaju neki psihijatrijski poremećaj ili bolest. No, poslijeporođajni poremećaj nije uvijek prisutan, i to je samo jedan od elemenata koji pokriva uzroke čedomorstva. U većini slučajeva porod je prirodni proces, koji se razvija svojim tijekom i ne ostavlja negativne posljedice na duševno zdravlje žene.

⁴ Psihijatri tumače da je čedomorstvo posljedica kumuliranja frustracija od najranijeg djetinjstva do aktualnih dana. Sve nagomilane frustracije i neriješeni problemi izbijaju u trenutku poroda i potiskuju materinski instinkt. Zbog toga "*čedomorstvo na mah*" i pod pritiskom teških socijalnih okolnosti spada u "reakcije kratkog spoja", čime se opravdava blaže kažnjavanje čedomorke.

⁵ Više o tome: Novoselec, P., *Opći dio kaznenog prava*, Zagreb, Udžbenici Sveučilišta u Zagrebu, 2004., 136.-143. i Novoselec, P. (ur.), *Posebni dio kaznenog prava*, prvo izdanje, Zagreb, Udžbenici Sveučilišta u Zagrebu, 2007., 25.-27.

započne proces rađanja. Za biće kaznenog djela – čedomorstvo – nije potrebno potpuno odvajanje djeteta od majke, pa ga je moguće počinuti i za vrijeme porođaja, neposredno nakon izlaska glavice iz porođajnog kanala ili neposredno nakon poroda. Termin, "*ne-posredno nakon poroda*" može se različito tumačiti, a naša sudska praksa uzima kako je to razdoblje unutar 24 sata od poroda.

U kriminalističkom istraživanju situacija u kojima nastupi smrt neke osobe kriminalistički istražitelji imaju zadatak utvrditi radi li se o prirodnoj smrti, nesretnom slučaju, ubojstvu ili samoubojstvu, a u slučaju smrti novorođenčeta treba utvrditi radi li se o prirodnoj smrti, nesretnom slučaju, čedomorstvu ili o teškom ubojstvu (čl. 91. st. 1. t. 1. KZ-a). Prema tome, neće se raditi o kaznenom djelu čedomorstva:

- ako novorođenče usmrti bilo koja druga osoba osim njegove majke
- ako do usmrćenja novorođenčeta dođe prije ili kasnije, a ne "za vrijeme ili izravno nakon poroda"
- ako dođe do pobačaja ili poroda mrtvorodenčeta
- ako smrt novorođenčeta nije rezultat namjere.

U tim slučajevima, počinitelji mogu odgovarati za počinjenje drugog kaznenog djela, npr. kaznenog djela teškog ubojstva iz članka 91. stavka 1. točke 1. KZ-a, ili kaznenog djela prouzročenja smrti iz nehaja iz članka 95. KZ-a, ili kaznenog djela protupravnog prekida trudnoće opisanog u članku 97. KZ-a. U praksi, naročito u zabačenim i siromašnim ruralnim sredinama, ima slučajeva da rodbina i majke ne prijavljuju mrtvorodenu ili pobačenu djecu već se radi o izbjegavanju formalnosti, troškova ukopa ili sličnih razloga gdje se rješavaju tijela mrtvog djeteta bacanjem na smetlišta, u jame, u vatru ili vodu ili pak zakopavanjem izvan groblja i sl. Takve se radnje ne mogu kvalificirati kao kazneno djelo čedomorstva, jer nije moguće usmrtiti mrtvu osobu – mrtvorodenče, ali eventualno, moglo bi se u određenim slučajevima raditi o kaznenom djelu povrede mira pokojnika iz članka 134. KZ-a. Mogući su slučajevi u kojima nema krivnje počiniteljice. To su slučajevi prirodne smrti novorođenčeta ili slučajevi u kojima smrt novorođenčeta nastupi kao posljedica nesretnog slučaja.

Oblik krivnje koji se traži na strani počiniteljice jest njena namjera. "Eventualni nalaz smanjene ubrojivosti prema čl. 42. KZ-a ne bi trebalo uzeti kao osnovu za fakultativno ublažavanje kazne jer je psihičko stanje okrivljene u trenutku počinjenja djela implicitno predviđeno kao osnova privilegiranja kaznenog djela čedomorstva iz čl. 93. KZ-a u odnosu na kazneno djelo iz čl. 90. KZ-a. Intenzitet poremećaja,⁶ međutim, trebalo bi uzeti u obzir prilikom izbora mjere kazne."⁷

⁶Prema odredbama KZ-a iz 1993. godine, poslijeporođajni poremećaj se podrazumijevao, presumirao, u svakom slučaju čedomorstva. No, KZ iz 1998. godine takav poremećaj više ne presumira, već se on mora dokazati vještačenjem u svakom pojedinačnom slučaju. Nužno je, naime, psihijatrijskim vještačenjem utvrditi kako je majka u trenutku počinjenja čedomorstva *bila pod utjecajem tog poremećaja* jer osoba koja zbog duševne bolesti, privremene duševne poremećenosti, nedovoljnog duševnog razvitka ili *neke druge teže duševne smetnje* nije bila u mogućnosti shvatiti značenje svojeg postupanja ili nije mogla vladati svojom voljom, nije kriva i prema njoj se ne može primijeniti kaznenopravna sankcija, već se neubrojiva osoba može smjestiti u psihijatrijsku ustanovu prema odredbama Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (NN 111/97., 27/98., 128/99., 79/02.).

⁷Horvatić, Ž., Šeparović, Z. i dr., Kazneno pravo – Posebni dio, Zagreb, Masmedia, 1999., 65.

U počinjenju kaznenog djela čedomorstva moguće je sudioništvo, ali u tom slučaju supočinitelj(i) odgovara za teško ubojstvo, a ne za čedomorstvo. U praksi se kao supočinitelji u počinjenju kaznenog djela čedomorstva mogu javiti primjerice otac, baka ili djed novorođenčeta, primalja ili bilo koja druga osoba koja pomaže majci novorođenčeta u porodu ili je njeguje izravno nakon poroda.

1. UČESTALOST KAZNENOG DJELA ČEDOMORSTVA U KRIMINALITETU REPUBLIKE HRVATSKE

Prema podacima MUP-a RH, na području Republike Hrvatske su od 1992. do 2009. godine evidentirana **74 kaznena djela čedomorstva**. Najviše čedomorstava evidentirano je na području PU zagrebačke – 10 kaznenih djela, slijedi PU požeško-slavonska sa 8 evidentiranih čedomorstava. Po 7 kaznenih djela evidentirano je na području PU sisačko-moslavačke i PU osječko-baranjske, 6 kaznenih djela evidentirano je na području PU bjelovarsko-bilogorske, po 5 kaznenih djela na području PU istarske i PU virovitičko-podravske, 4 čedomorstava evidentirana su na području PU međimurske i PU brodsko-posavske, po 3 čedomorstava evidentirana su na području PU primorsko-goranske te PU dubrovačko-neretvanske, jednako tako na području PU splitsko-dalmatinske i PU zadarske, a 2 kaznena djela evidentirana su na području PU šibensko-kninske, dok je 1 čedomorstvo evidentirano na području PU varaždinske, PU koprivničko-križevačke, PU karlovačke i PU požeško-slavonske. Zanimljivo je kako na području PU krapinsko-zagorske, PU ličko-senjske i PU vukovarsko-srijemske nije zabilježen ni jedan slučaj počinjenja kaznenog djela čedomorstva. Od ukupno evidentirana 74 kaznena djela čedomorstva, 62 ih je bilo dovršeno, a 12 kaznenih djela je ostalo u pokušaju.

Zamjetan je trend pada počinjenja ovih kaznenih djela. U razdoblju od početka 1992. godine do kraja 2000. godine prijavljeno je 50 kaznenih djela čedomorstava, dok je u razdoblju od početka 2001. godine do listopada 2009. godine evidentirano počinjenje 24 kaznena djela čedomorstva. No ipak, od 1992. godine do 2009. godine, svake je godine evidentirano počinjenje tog kaznenog djela. Najviše čedomorstava evidentirano je 1997. i 1998. godine – po osam kaznenih djela, a počinjenje jednog kaznenog djela godišnje evidentirano je 2003. i 2007. godine.

S obzirom na dužinu promatranog vremenskog razdoblja, relativno mali broj evidentiranih čedomorstava može značiti kako je to kazneno djelo nedostupno otkrivanju. Postoji realna mogućnost da se nikada ne sazna za počinjena kaznena djela čedomorstva ako novorođenče nitko ne vidi, ako nitko ne zna za trudnoću počiniteljice ili ako nema medicinske dokumentacije o trudnoći. Stoga se može pretpostaviti postojanje tamne brojke kriminaliteta kod ovog kaznenog djela. Osim toga, dijete je u stanju novorođenosti izuzetno osjetljivo i vrlo je laka mogućnost njegova usmrćenja činjenjem ili nečinjenjem, i što je najvažnije, smrt novorođenčeta može se kvalificirati kao čedomorstvo tek onda kada se kriminalističkim istraživanjem utvrdi da ga je namjerno usmrtila njegova majka.

2. PRIMJERI IZ KRIMINALISTIČKE PRAKSE PU ZAGREBAČKE

Kriminološke analize upućuju na zaključak kako su čedomorke osobe koje karakterizira mentalna inferiornost, pasivnost, neurotičnost, sklonost depresiji, psihofizička nezrelost,

emocionalna nestabilnost, niski stupanj obrazovanja, ali primjeri iz prakse pokazuju da postoje i slučajevi u kojima čedomorstvo čine i obrazovane, psihofizički zrele osobe koje žive u braku i već odgajaju jedno dijete ili više djece.

Ima i slučajeva čedomorstva zbog loše financijske situacije, velike količine stresa i raznih oblika pritisaka iz sredine u kojoj čedomorke žive. Ako su u pitanju obitelji lošeg financijskog stanja, "svaka nova usta" su problem. Te žene gotovo uvijek ovise o svojim partnerima i na novo neželjeno dijete gledaju kao na još jednu osobu više u svom domaćinstvu. Od njih se može čuti da "jedva izlaze na kraj i s ovom djecom koju imaju". Čedomorstvo može biti motivirano nesigurnošću u pogledu očinstva djeteta, ili pak neželjenom trudnoćom u poznim godinama, ali i neželjenom trudnoćom koja nastupi kao posljedica partnerova seksualnog zlostavljanja, ili kaznenog djela, na primjer, incesta ili silovanja.

Slijedom analize kaznenog djela čedomorstva prikazano je osam kaznenih djela evidentiranih u PU zagrebačkoj.

Primjer 1.

Dana 23. studenoga 2000. godine na području Trešnjevke građani su u prostoriji za odlaganje smeća u prizemlju nebodera, u plastičnoj vrećici sa smećem pronašli živo novorođenče. Ono je kolima Hitne medicinske pomoći prevezeno u bolnicu gdje je utvrđeno da se radi o živorođenom donesenom novorođenčetu, bez vidljivih vanjskih ozljeda sa znakovima blaže pothlađenosti. Istodobno je započela potraga za rođiljom, a potraga se provodila po načelu "od vrata do vrata", najprije u neboderu u kojemu je novorođenče pronađeno. Policijski službenici su u jednom od stanova zapazili tragove nalik na brisotine krvi nakon čega su 20-godišnja neudata studentica i njen 22-godišnji mladić, korisnici tog stana, privedeni u policijsku postaju na obavijesni razgovor. Oboje su kategorički negirali trudnoću i bilo kakvu vezu s pronađenim novorođenčecom, no liječničkim pregledom kojem je studentica podvrgnuta, utvrđeno je kako je nedavno rodila. Po nalogu istražnog suca obavljena je pretraga njenog stana tijekom koje je na balkonu u vreći za smeće pronađena placenta (posteljica) te više plahti i odjevnih predmeta prožetih tragovima nalik na krv. Tek nakon toga osumnjičenica je policijskim službenicima priznala kako je tijekom noći rodila u kupaonici iznajmljenog stana, rukama prekinula pupkovinu, novorođenče stavila u vrećicu zajedno s ostalim kućnim smećem i odnijela ga u prostoriju za smeće u prizemlju nebodera. Potom se vratila u stan, porodila posteljicu koju je zajedno sa svojom odjećom i plahtama kojima je pokušala obrisati tragove krvi stavila u vreću za smeće i odložila na balkon, a mladiću je rekla da je dobila izljev krvi te je zajedno s njim čistila tragove krvi u kupaonici. Oboje su naveli da su u višegodišnjoj stabilnoj vezi. Rodilja je navela da za trudnoću nije znala i da je mislila da ima hormonalni poremećaj zbog kojega joj je izostala mjesečnica, a kada je rodila, "nije znala što bi drugo učinila". Novorođenče se oporavilo, pa su daljnju skrb o njemu preuzeli roditelji osumnjičene studentice. Protiv nje je podnesena kaznena prijava zbog čedomorstva u pokušaju.

Primjer 2.

Dana 29. prosinca 2000. godine u Velikoj Gorici je 39-godišnja udata liječnica rodila bez ičije pomoći u kupaonici vlastitog stana. Novorođenče je omotala ručnicima i stavila ga u bubanj perilice za rublje. Kako dugo nije izlazila iz kupaonice, u kupaonicu je ušao njen suprug koji je znao za trudnoću i zaprepastio se vidjevši kupaonicu punu krvi. Pozvao je Hitnu pomoć koja je ženu prevezla u bolnicu gdje je utvrđeno da je nedavno rodila. Liječnici su o toj činjenici obavijestili policiju koja je obavila očevid u stanu roditelje i u perilici za rublje pronašla mrtvo novorođenče. Obdukcija je pokazala da se radilo o živorođenom donesenom novorođenčetu koje je umrlo nasilnom smrću – gušenjem. Protiv majke je podnesena kaznena prijava zbog čedomorstva.

Primjer 3.

Dana 12. siječnja 2002. godine u Dubravi, 24-godišnja neudata krojačica bez zaposlenja, rodila je bez ičije pomoći u podstanarskom stanu, rukama prekinula pupkovinu, novorođenče okupala i nepodvezane pupkovine ga umotala u plahu i plastičnu vrećicu te ostavila u smočnici. Nakon poroda posteljicu je bacila u smeće zajedno s krvavom posteljinom i napustila stan. Pet dana kasnije vlasnica stana ušla je u stan i u smočnici pronašla mrtvo novorođenče o čemu je obavijestila policiju koja je obavila očevid. Obdukcija je pokazala da se radilo o živorođenom donesenom novorođenčetu koje je umrlo nasilnom smrću zbog iskrvarenja (kroz pupkovinu) i pothlađenosti. Korisnica stana je ubrzo pronađena, priznala je i opisala svoje djelo. Kao razlog za usmrćenje novorođenčeta navela je kako joj je to bilo drugo vanbračno dijete, da joj je prvo dijete na skrbi kod roditelja izvan Zagreba, povremeno radi ali nema stalno zaposlenje niti stalni izvor prihoda te ne zna tko je otac njenog drugog djeteta; za trudnoću je znala, nije ju skrivala niti kontrolirala kod liječnika jer je odmah znala da neće odgajati to dijete budući da se ne može brinuti ni za svoje prvo dijete. Dovedena je istražnom sucu Županijskog suda u Zagrebu zbog sumnje da je počinila čedomorstvo.

Primjer 4.

Dana 7. ožujka 2002. godine u Dugom Selu, 19-godišnja učenica srednje škole rodila je bez ičije pomoći u kupaonici na katu kuće u kojoj živi s roditeljima. Porodila se iznad posude koju je napunila vodom, a po porodu je škarama prerezala pupkovinu i tek potom pozvala svoju majku, a kada je ona došla u kupaonicu, novorođenče nije davalo znakove života. Odmah je pozvala Hitnu pomoć koja je o događaju obavijestila policiju. Na mjestu događaja obavljen je očevid dok je obdukcijom novorođenčeta utvrđeno da se radilo o živorođenom, donesenom novorođenčetu koje je umrlo nasilnom smrću uslijed utapanja. Tijekom kasnijeg obavijesnog razgovora majka novorođenčeta objasnila je policijskim službenicima kako je otac njenog djeteta također učenik srednje škole koji je nakon saznanja za njenu trudnoću poricao očinstvo i prekinuo vezu s njom. Osumnjičena je opisala porod i priznala počinjenje kaznenog djela na koje se odlučila zbog straha od osude roditelja i drugih osoba zbog vanbračne trudnoće. Protiv nje je podnesena kaznena prijava nadležnom državnom odvjetništvu za mladež.

Primjer 5.

Dana 2. lipnja 2006. godine, u bolnicu je iz Novog Zagreba dovezeno živo novorođenče s teškim ozljedama mozga i roditelja, 22-godišnja žena bez zaposlenja, bez stručne spreme, udata, majka troje djece koja je izjavila da je došlo do preranog poroda, da je nenadano rodila u svom stanu bez ičije pomoći i da je novorođenče tom prilikom ispalo u WC-školjku. Naknadno provedenim medicinskim vještačenjem utvrđeno je da se radilo o donesenom novorođenčetu rođenom u normalnim trudovima te da su ozljede mozga koje je novorođenče zadobilo uzrokovane višestrukim udarcima o tvrdu podlogu pa je protiv roditelje podnesena kaznena prijava zbog sumnje na počinjenje čedomorstva u pokušaju.

Primjer 6.

Dana 31. siječnja 2008. godine u Vrbovcu, 18-godišnja učenica srednje škole rodila je bez ičije pomoći u kupaonici obiteljske kuće u kojoj je živjela s roditeljima. Porodila se u WC-školjku, novorođenče izvadila iz WC-školjke, škarama prerezala pupkovinu, a zatim novorođenče položila u plastični lavor i u namjeri da ga usmrti zadala mu škarama više ubodnih i reznih rana po glavi i tijelu. Mrtvo novorođenče pronašla je njena majka koja je o događaju obavijestila Hitnu pomoć, a ona policiju. Provedena obdukcija pokazala je da je novorođenče bilo doneseno, živo rođeno i da je umrlo nasilnom smrću zbog ubodnih rana. Kriminalističkim istraživanjem utvrđeno je da je osumnjičena zanjela tijekom veze sa svojim vršnjakom, koji je negirao svoje očinstvo i prekinuo vezu s njom. Osumnjičena je dovedena istražnom sucu zbog sumnje na počinjenje kaznenog djela čedomorstva.

Primjer 7.

Dana 21. veljače 2009. godine, liječnica službe Hitne pomoći dojavila je policiji da je u ugostiteljskom objektu u Samoboru, konobarica rodila i pokušala usmrtiti novorođenče. Kriminalističkim istraživanjem utvrđeno je da je 31-godišnja neudata žena, srednje stručne spreme, za vrijeme posla u ugostiteljskom objektu otišla na WC gdje je rodila u WC-školjku, novorođenče izvadila iz WC-školjke, zubima pregrizla pupkovinu, dijete nepodvezane pupkovine zamotala u PVC vrećicu koju je zavezala ručkama i vrećicu umotala u svoju odjeću. Vlasnica restorana ušla je u WC, primijetila veću količinu krvi te pozvala Hitnu pomoć čija je liječnica čula plač djeteta iz zavezane vrećice i medicinski ga zbrinula. Tijekom kasnijeg obavijesnog razgovora roditelj je priznala da je pokušala usmrtiti novorođenče koje je začela tijekom veze s muškarcem koji ju je napustio. Roditelj je zbog pokušaja čedomorstva dovedena istražnom sucu Županijskog suda u Zagrebu.

Primjer 8.

Dana 8. lipnja 2009. godine u Novom Zagrebu, 39-godišnja udata službenica srednje stručne spreme, majka dvoje maloljetne djece, rodila je bez ičije pomoći u kupaonici obiteljske kuće u kojoj živi sa suprugom i djecom. Ona je kritičnog dana došla sa svog radnog mjesta, rekla suprugu da joj nije dobro i otišla u kupaonicu. Kako duže vrijeme nije izlazila iz kupaonice, suprug je ušao i zatekao je u besvjesnom stanju, s vidljivim vrlo obilnim krvarenjem. Pozvao je Hitnu pomoć koja je ženu bez svijesti u stanju kliničke smrti prevezla u bolnicu gdje je utvrđeno da je nedavno rodila. Njen se suprug zaklinjao da nije znao da mu je žena bila trudna. Liječnici su o događaju obavijestili policiju koja je obavila očevid u kući i tom su prilikom u kupaonici iza kutije za rublje u plastičnoj vrećici pronašli novorođenče kome je vrećica bila stegnuta oko vrata. Provedenom obdukcijom utvrđeno je da se radilo o živorođenom donesenom novorođenčetu koje je živjelo 15-ak minuta i umrlo nasilnom smrću gušenjem. Dva dana kasnije roditelj je, ne dolazeći svijesti, preminula zbog posljedica iskrvarenja. Daljnje kriminalističko istraživanje pokazalo je da je trudnoću uspješno skrivala od svih osoba iz svog okruženja, nije tražila liječničku pomoć niti kontrolirala trudnoću. Sve prikupljene obavijesti dostavljene su na znanje Županijskom državnom odvjetništvu.

Kao što iz ovih primjera vidimo, u svim slučajevima čedomorstva evidentiranim u PU zagrebačkoj radilo se o tajnom, tihom porodu koji je roditelj izvela sama, bez ičije pomoći, bez svjedoka i izvan medicinske ustanove. U dva je slučaja trudnoća bila medicinski utvrđena, u jednom je slučaju roditelj pokušala prekinuti trudnoću, ali joj pobačaj zbog odmakle trudnoće nije odobren. U većini slučajeva počiniteljice u opisanim slučajevima nisu odlazile na ginekološke preglede radi nadzora trudnoće, jer su još u stanju trudnoće odlučile da će usmrtiti svoje novorođenče izravno nakon poroda.

Neke trudnice su tvrdile kako nisu znale da su trudne, što je u medicini poznat fenomen. Kod neznane trudnoće radi se o odmakloj trudnoći koja je nepoznata samoj trudnici. Relativno je česta kod prvorotkinja ili žena u klimakteriju koje imaju neredovite ili lažne mjesečnice. Ipak, u najvećem broju slučajeva čedomorke su znale da su trudne ali su svjesno i namjerno skrivale trudnoću radi prikrivanja planiranog čedomorstva. Od davnina su poznati razni načini i cijele strategije kojima su žene pribjegavale u očaju, skrivajući neželjenu trudnoću. Skrivanje trudnoće se u načelu svodi na skrivanje ili maskiranje vidljivih znakova trudnoće (npr. stezanjem trbuha) ili lažnim tumačenjem vidljivih znakova trudnoće (rast trbuha objašnjava se "običnim debljanjem", ginekološkom ili drugom bolešću, npr. cistom, tumorom i sl., izostanak mjesečnice prikazuje se kao hormonalni poremećaj i dr.).

U većini slučajeva (6) čedomorke su živjele u istom kućanstvu s drugim osobama, i to u četiri slučaja s ocem svog usmrćenog novorođenčeta a u dva slučaja sa svojim ro-

diteljima. U većini opisanih slučajeva jednostavno su zanemarile znakove trudnoće i u potpunoj pasivnosti čekale porod.

Začuđujuće u tim slučajevima je kako trudnoće tih žena nitko nije primijetio, čak niti njihovi vlastiti muževi ili partneri. Sama činjenica da najbliža okolina ne primjećuje i ne prepoznaje nešto tako očito kao što su znaci trudnoće kod trudnice u devetom mjesecu trudnoće, svjedoči o silnoj otuđenosti i postavlja se pitanje nije li baš to neprimjećivanje jedan od mogućih uvjeta za počinjenje zločina.

U šest opisanih slučajeva radilo se o aktivnom čedomorstvu, kada je majka svojim činjenjem pokušala ili počinila čedomorstvo. Načini aktivnog čedomorstva u dva slučaja bili su utapanje u vodi, dok se u ostalim slučajevima radilo o gušenju stezanjem strangulacijskog sredstva oko vrata, nanošenjem ubodno-reznih rana te višestrukim udarcima o tvrdu podlogu. U oba slučaja pasivnog čedomorstva radilo se o namjernom uskraćivanju neophodne njege i skrbi novorođenčetu neutopljavanjem, nehranjenjem i nepodvezivanjem pupkovine. Pasivno čedomorstvo čine žene koje nemaju snage i volje za aktivno usmrćenje. Aktivno i pasivno čedomorstvo jednake su težine i zapravo je upitno koji je način usmrćenja okrutniji, jer pasivno čedomorstvo podrazumijeva proces dugotrajnijeg i polaganijeg umiranja.

Mjesto počinjenja čedomorstva, u pet slučajeva bio je vlastiti stan, u dva slučaja iznajmljeni stan, a u jednom slučaju radno mjesto majke, a bliže mjesto događaja je u svim slučajevima bila kupaonica.

Vezano za obrazovni i socijalni status čedomorke, utvrđeno je da su četiri čedomorke bile osobe sa završenom osnovnom školom, u tri slučaja radilo se o osobama srednje stručne spreme, a u jednom slučaju visoke stručne spreme. No, većina čedomorki u vrijeme počinjenja kaznenog djela nije bilo zaposlena (5) i iste su bile materijalno ovisne o drugim osobama. U tri čedomorstva počiniteljice su bile zaposlene i materijalno neovisne, ali u sva tri slučaja radilo se o neželjenoj trudnoći u poznim godinama, između 34. i 39. godine života. Ostale nezaposlene počiniteljice bile su starije od 18 i mlađe od 25 godina. U većini slučajeva (5) radilo se o neudatim majkama, dok se u tri slučaja radilo o udatim ženama. Pet čedomorki nije imalo djece prije počinjenog kaznenog djela, dok su tri već imale i odgajale djecu. Nakon počinjenog čedomorstva većina počiniteljica (5) nastojala je sakriti tijelo porođenog novorođenčeta i tragove poroda, dok su u tri slučaja iste obavijestile osobe iz svoje okoline i o samom porodu i o počinjenom kaznenom djelu. Analizom opisanih slučajeva iz prakse iskristalizirala se još jedna zajednička karakteristika čedomorki – njihova odlučnost i ustrajnost u počinjenju kaznenog djela.

Kao motiv čedomorstva u svim slučajevima utvrđena je neželjena trudnoća, a daljnjom analizom utvrđeno je da se ipak u većini slučajeva radilo o neželjenoj vanbračnoj trudnoći nepriznatog očinstva, u kojoj je otac djeteta napustio trudnicu koja najčešće nije imala vlastitih prihoda i bila je materijalno ovisna o drugim osobama.

3. SPECIFIČNOSTI KRIMINALISTIČKOG ISTRAŽIVANJA KAZNENOG DJELA ČEDOMORSTVA

Za shvaćanje i razjašnjavanje ovih kaznenih djela, policijski službenici koji provode kriminalističko istraživanje, osim "temelnog" znanja o metodici i taktici razjašnjavanja krvnih delikata, trebaju imati i neka osnovna znanja o trudnoći i porodu. Kod istraživanja

kaznenog djela čedomorstva treba znati da je trudnoća stanje ženskog organizma u kojem se razvija plod. Trudnoća može biti pravilna ili patološka, a traje 40 tjedana, odnosno 280 dana računajući od prvog dana posljednje mjesečnice. Trudnoća može biti okončana pobačajem ili porodom koji može biti normalan, kompliciran ili patološki.

Porod koji nastupi prije navršenih 30 tjedana trudnoće smatra se pobačajem. Pobačaj može biti spontan ili izazvan, dozvoljeno ili kriminalno djelo. Porod koji nastupi prije navršenih 37 tjedana trudnoće smatra se prijevremenim porodom, a porođeni plod smatra se nedonoščetom. Porođeno dijete smatra se novorođenčetom od trenutka prekida fiziološke veze s majkom presijecanjem pupčane vrpce do prvog hranjenja (podoja) kada postaje dojenče.

Tijekom kriminalističkog istraživanja čedomorstva potrebna je žurnost, ali s prijavljivanjem kaznenog djela ne treba žuriti dok se ne prikupe sva relevantna saznanja, prije svega o uzroku smrti, novorođenosti, živorođenosti i donesenosti djeteta.

Nalaz i mišljenje liječnika obducenta od odlučne je važnosti u kriminalističkom istraživanju ovog kaznenog djela jer bez decidiranog nalaza obdukcije o tome koji je uzrok smrti, te da li je novorođenče u trenutku poroda bilo živorođeno i doneseno (sposobno za izvanmaternični život) nema ni kaznenog djela čedomorstva.

Da je u pitanju novorođenost ukazuju npr. ostaci pupkovine, sirasti maz na koži, porođajna otekline glavice i mekonij u crijevima. Sve te važne činjenice osim liječnika obducenta trebaju zapaziti, opisati i zapisnički konstatirati i policijski službenici koji provode očevid. Živorodenost se utvrđuje sudsko-medicinskim pregledom djetetovih pluća, ali se osim toga može potvrditi i izjavama čedomorke ili drugih osoba o plaču, krik, micanju i boji kože porođenog djeteta. U praksi ima slučajeva kada se, primjerice, zbog nastupa truležnih promjena na mrtvom tijelu novorođenčeta obdukcijom ne može utvrditi živorođenost djeteta, pa ukoliko ni policijski službenici tijekom svog kriminalističkog istraživanja ne utvrde živorođenost, pojavit će se nemogućnost daljnjeg razjašnjavanja djela, jer bez decidiranog stava o tome da je novorođenče bilo rođeno živo, nema ni kaznenog djela čedomorstva.

Sudsko-medicinskim vještačenjem potrebno je osim novorođenosti i živorođenosti utvrditi i zrelost, donesenost djeteta, odnosno njegovu sposobnost za izvanmaternični život. Smatra se da je dijete doneseno ako je rođeno nakon 37 tjedana trudnoće, kada su njegovi unutarnji organi razvijeni u dovoljnoj mjeri da je sposobno za izvanmaternični život. Donesenost se dokazuje težinom, dužinom, dobro razvijenom hrskavicom uha i nosa, noktima na prstima šake koji prelaze jagodice, obujmom glavice koji mora biti između 34 i 35 cm te ružičastom bojom kože. Pobačena djeca i nedonoščad imaju jarko crvenu boju kože te, ako se radi o nedonoščetu koje nije sposobno za izvanmaternični život ili pobačenom plodu, nema niti kaznenog djela čedomorstva. Naravno da konačnu odluku o tome je li porođeno nedonošče bilo sposobno za izvanmaternični život ima liječnik vještak sudske medicine, a na policiji je da zapazi i ne propusti zapisnički konstatirati činjenice koji ukazuju na donesenost.

Osim novorođenosti, živorođenosti i donesenosti, cilj sudsko - medicinskog vještačenja je i utvrđivanje uzroka smrti novorođenčeta, što je jedno od najsloženijih sudsko-medicinskih vještačenja. Ponekad obdukcijom nije moguće utvrditi je li smrt prirodna

ili nasilna, jer tragovi nasilja kod novorođenčadi uopće ne moraju biti izraženi, a ukoliko dođe do truležnih promjena na mrtvom tijelu, to situaciju još više otežava, jer truležne promjene uništavaju tragove nasilja.

Do smrti novorođenčeta, zbog njegove izuzetne osjetljivosti može doći i uslijed neznatne ozljede, zbog poremećaja u prehrani, poremećaja u hlađenju ili grijanju tijela. Kod novorođenčadi može doći do prirodne smrti prije, u tijeku ili nakon poroda. Ako smrt nastupi intrauterino, prije poroda ili za vrijeme poroda, radić će se o mrtvorodenčetu što isključuje čedomorstvo. Čedomorstvo je isključeno i u slučaju sindroma tzv. *bijele smrti*, smrti u kolijevci koja podrazumijeva medicinski fenomen prirodne, nenasilne smrti koja nastupa iznenada i neočekivano kod prividno zdravog djeteta do šest mjeseci starosti. Ukoliko se sudsko-medicinskim vještačenjem utvrdi da je do smrti djeteta došlo zbog patološkog poroda, i to će isključiti čedomorstvo.

Najčešći oblici patologije poroda su prenagli porodi koji se događaju u roku od nekoliko minuta na mjestu gdje se trudnice zateknu. Takav porod kod trudnice izaziva teške ozljede mekih dijelova porođajnog kanala, a kod novorođenčeta ozljede uzrokovane prenašlim ispadanjem iz porođajnog kanala kao što su ozljeda glave, krvarenje u mozgu, asfiksija, ili iskrvarenje zbog prekida pupkovine. Zbog različitih komplikacija koje mogu nastati u porodu, može se dogoditi i asfiksija – slučajno ugušenje djeteta u majčinoj utrobi pupkovinom ili udisanjem plodne vode, ili pak zastojem ploda u porođajnom kanalu zbog nerazmjera između veličine ploda i zdjelice majke.

Sudsko-medicinsko vještačenje u slučajevima čedomorstva je nužno i bez njega nije moguće adekvatno istražiti ovo kazneno djelo, međutim, sudsko-medicinsko vještačenje ne može dati odgovore na sva pitanja. Naime, čak ako se i razluči da je smrt novorođenčeta nasilna, to ne mora nužno značiti da je u pitanju čedomorstvo, jer postoji mogućnost da smrt nije hotimice izazvana i da se radi o nesretnom slučaju. Jednako tako, ni jednim sudsko-medicinskim vještačenjem neće se moći utvrditi da je novorođenče usmrtila njegova majka, a sve dok nije utvrđeno da je počiniteljica kaznenog djela majka, nema ni kaznenog djela čedomorstva. Upravo zbog toga ovo kazneno djelo zahtijeva planski, sustavno koncipiran i organiziran pristup kriminalističkog istraživanja koji uključuje mjere i radnje otkrivanja, kako kaznenog djela, tako i počiniteljice.

Kao i kod većine kaznenih djela, kriminalističko istraživanje čedomorstva započinje dojavom. Načini saznanja za počinjenje čedomorstva mogu biti i obično jesu sljedeći: dojava fizičke ili pravne osobe, samoprijava, javni pogovor, informacija, anonimna ili pseudonimna prijava, medicinska dokumentacija, poslijeporođajne komplikacije kod roditelje ili pronalazak mrtvog tijela novorođenčeta.

Kriminalističko istraživanje u najvećem broju slučajeva započinje pronalaskom mrtvog tijela novorođenčeta ili nastupom postporođajnih komplikacija kod roditelje. Kriminalistički gledano teža je situacija kada dođe do pronalaska mrtvog tijela novorođenčeta čija majka nije poznata. Ukoliko se obdukcijom utvrdi da je u pitanju novorođenče koje je bilo doneseno, živo rođeno i da je umrlo nasilnom smrću, metodika kriminalističkog istraživanja jednaka je metodici istraživanja ubojstva nepoznate žrtve po nepoznatom počinitelju, što za kriminaliste predstavlja najkompleksniju i najizazovnijiu situaciju. U tom je slučaju najvažnije, ali i najteže, utvrditi majku pronađenog mrtvog tijela novoro-

đenčeta, a tek potom se može započeti s utvrđivanjem relevantnih činjenica temeljem kojih se može postaviti pravna kvalifikacija kaznenog djela.

Situacija je donekle jednostavnija ukoliko kriminalističko istraživanje započne nastupom postporođajnih komplikacija kod roditelja jer u tom slučaju policijskim službenicima predstoji "samo" pronaći novorođenče, a ukoliko se pronađe mrtvo, utvrditi okolnosti pod kojima je smrt nastupila i to potkrijepiti materijalnim dokazima.

Metodika istraživanja ovog kaznenog djela razlikuje se ovisno o tome da li se radi o poznatoj ili nepoznatoj majci, jer o tome ovisi opseg i izbor mjera i radnji koje će biti provedene. Ukoliko je majka novorođenčeta poznata, kriminalističko istraživanje najčešće podrazumijeva osiguranje mjesta događaja, očevid, vještačenje (najčešće biološko) predmeta i tragova pronađenih očevidom, obdukciju mrtvog tijela novorođenčeta, tjelesni i ginekološki pregled roditelja, prikupljanje relevantne medicinske dokumentacije koja se odnosi na porod i trudnoću, eventualno pretragu stana i drugih prostorija radi pronalaska predmeta i tragova koji mogu poslužiti kao dokaz u kasnijem sudskom postupku, i prikupljanje obavijesti od svih osoba od kojih se očekuje da bi mogle dati korisne obavijesti vezane za počinjenje kaznenog djela (rodbina, susjedi, otac djeteta ukoliko je poznat, prijatelji, poznanici, osobe koje su eventualno prisustvovala ili pomagale pri porodu itd.).

4. RAZJAŠNJAVANJE KD-a ČEDOMORSTVA POČINJENOG PO NEPOZNATOJ POČINITELJICI (Kako doći do osumnjičnice?)

Ako je majka novorođenčeta nepoznata, njenom otkrivanju može doprinijeti samo pravilno i pravodobno proveden očevid tijekom kojega će policijski službenici prikupiti sve tragove prikladne za vještačenje. Očevid je osnovna procesna hitna istražna radnja obrade mjesta događaja (dokazna radnja). Specifičnost očevida u svezi s čedomorstvom ogleda se u potrebi, pored znanja iz općih pravila kriminalistike, i dobrog poznavanja tragova koji se vežu uz porod, roditelja i novorođenče. Očevid treba provesti na mjestu poroda, mjestu usmrćenja novorođenčeta, mjestu pronalaska mrtvog tijela, na tijelu roditelja i na tijelu novorođenčeta (tzv. *pluralitet mjesta događaja*).

Kod čedomorstva važnu ulogu imaju tragovi biološkog porijekla podnesni za analizu DNA, a na mjestu događaja mogu se naći tragovi krvi, tjelesnih izlučevina, tkiva, organa, kosti, kose, noktiju i sl. Za uspješnu analizu DNA potrebna je dostatna količina uzorka, da trag nije kontaminiran i da nije razgrađen djelovanjem bakterija. Stoga se pri obavljanju očevida treba držati načelnih pravila da se prikupi što veća količina traga, da se pravilnim osiguranjem mjesta događaja izbjegava onečišćenje i kontaminacija tragova, a prikupljene tragove treba adekvatno pakirati i čuvati na hladnom i suhom mjestu. Pravilnim pakiranjem i označavanjem tragova poduzimaju se mjere zaštite da se onemoguću otuđenje, kontaminacija ili zamjena tragova.

Svaki pronađeni trag tijekom očevida, obdukcije, pretrage i tjelesnog pregleda treba se zapisnički dokumentirati tako da se lokacija, položaj i stanje traga opišu riječima u zapisniku, a zatim se trag fotografira ili audiovizualno snima, izrađuje se skica ili tlocrt, a izuzeti tragovi se primjereno označavaju, pakiraju i ovjeravaju potpisom i pečatom. Vrlo je važna i pravilna pohrana i čuvanje traga do slanja na vještačenje.

Kod čedomorstva poseban značaj ima mjesto pronalaska mrtvog tijela. Objektivno je vrlo teško identificirati majku mrtvog novorođenčeta koje je pronađeno primjerice na smetlištu, ili u kontejneru za smeće u gusto naseljenoj urbanoj sredini gdje se stanari međusobno ne poznaju i ne komuniciraju. U tim su slučajevima vrlo važni predmeti u koje je novorođenče eventualno umotano, jer na njima mogu biti biološki tragovi čedomorke ali ti predmeti mogu i posredno uputiti na majku, na njenu okolinu ili zanimanje. Čedomorke naime, često puta novorođenče nakon usmrćenja umotaju u vlastitu, uglavnom krvavu odjeću na kojoj se osim majčinih bioloških tragova nalaze i oznake veličine i proizvodne marke što posredno može ukazati na stas, starost ili socijalni status majke, ili može pomoći u identifikaciji osobe koja je nosila takvu odjeću.

Obrada terena podrazumijeva obavljanje obavijesnih razgovora s mještanima po načelu "od vrata do vrata", u koncentričnim krugovima, počevši od mjesta pronalaska mrtvog tijela. Obavijesti se prikupljaju od stanara, od vlasnika i korisnika ugostiteljskih objekata, kioska, trgovina, frizerskih salona i sličnih objekata. Tom se prilikom prikupljaju obavijesti o ženama koje su eventualno koristile odjeću koja po opisu i veličini odgovara pronađenim odjevnim predmetima u koje je novorođenče bilo umotano, ali i podaci o ženama koje su bile trudne, a sada više nisu ali nemaju djeteta, ili o ženama kod kojih su zapaženi mogući znaci skrivanja trudnoće, primjerice očigledna promjena u težini, gađenje, nesvjestice, povraćanje, promjene na koži (trudničke pjege).

Ukoliko se dođe do saznanja da je neka osoba prikrivala trudnoću ili da je rodila, a djeteta nema, to je dovoljan indicij za usmjeravanje kriminalističkog istraživanja na tu osobu kao potencijalno sumnjivu za čedomorstvo.

Paralelno s obradom terena, u cilju identifikacije majke novorođenčeta prikupljaju se obavijesti i obavljaju provjere u medicinskim ustanovama i privatnim liječničkim ordinacijama radi retroaktivnog utvrđivanja trudnoće potencijalno sumnjivih žena. Provjerom u zdravstvenim ustanovama treba saznati je li neka žena u određeno vrijeme bila trudna, ima li saznanja o ženama koje su u kritično vrijeme rodile ili su bile pred porođajem, ima li podataka o ženama koje su eventualno ranije tražile pobačaj koji im zbog odmakle trudnoće nije odobren, ima li podataka o ženama koje su se javile zbog postporođajnih smetnji, bez djeteta, te ima li podataka o ženama koje su rodile i djecu dale na skrb trećim osobama. Svaki takav koristan podatak podložan je daljnjim provjerama, a žena do čijeg se identiteta dođe tim provjerama, presumptivna je osumnjičenica.

Nakon što se utvrdi identitet presumptivne osumnjičenice, prvo treba utvrditi ima li na njenom tijelu vidljivih znakova nedavnog poroda. Policijski službenici tu činjenicu mogu utvrđivati na više načina, na primjer vizualnim pregledom presumptivne osumnjičene, njene odjeće i prtljage. Orijentacijski vizualni pregled osobe mogu poduzeti policijski službenici bez sudskog naloga. Cilj ovog pregleda je uočavanje znakova nedavnog poroda kao što su uvećana prsa, očigledna laktacija, uvećan trbuh ili tragovi vidljivog obilnog krvarenja na odjeći. Pregled osobe podrazumijeva vanjski pregled odjeće i stvari koje nosi sa sobom ako ih dragovoljno pokaže.

Druga mogućnost je obavljanje pretrage kao hitne istražne radnje. Policijski su službenici ovlašteni obaviti pretragu osobe, njenog stana i drugih prostorija, ili prijevoznog sredstva. Pretraga stana i drugih prostorija, pokretnih stvari i osoba provodi se sukladno

članku 211. ZKP-a⁸ radi pronalaženja počinitelja kaznenog djela ili predmeta važnih za kazneni postupak kada postoji vjerojatnost da se oni nalaze u određenom prostoru ili kod određene osobe.

Ukoliko je potrebno obaviti pretragu osobe – presumptivne osumnjičene za čedomorstvo, tu radnju uvijek obavlja osoba ženskog spola, a pretraga se mora provoditi na način kojim se čuva dostojanstvo osobe koja se pretražuje. Kod pretrage osobe pretražuje se odjeća, obuća, rublje, površina tijela, pokretne stvari koje nosi ili su u njezinom posjedu te prostor u kojem se osoba tijekom poduzimanja pretrage nalazi. Pretragu određuje sud pisanim obrazloženim nalogom koji se prije pretrage predaje osobi nad kojom se pretraga treba obaviti.

Pretraga stana, drugih prostora, osobnog automobila i pokretnih stvari poduzima se po nalogu suda koji se uručuje osobi kod koje će se pretraga obaviti, a prije pretrage se treba poučiti da o naloženoj pretrazi ima pravo izvijestiti branitelja. Pretrazi stana ili drugog prostora moraju biti nazočna dva punoljetna svjedoka koji pretrazi trebaju prisustvovati istodobno kroz cijelo vrijeme trajanja pretrage.

O svakoj pretrazi stana ili osobe sastavit će se zapisnik koji potpisuje osoba kod koje se obavlja pretraga ili osoba koju se pretražuje kao i osobe čija je nazočnost pretrazi obavezna. Predmeti pronađeni pretragom koji su u svezi sa svrhom pretrage oduzimaju se uz potvrdu o privremenom oduzimanju predmeta, što se mora unijeti i u zapisnik o pretrazi, koji se odmah treba dostaviti istražnom sucu koji je izdao nalog za pretragu. Ako je pretraga obavljena bez pisanog sudskog naloga, ili bez osoba koje moraju biti nazočne pretrazi, zapisnik o pretrazi i dokazi pribavljeni pretragom ne mogu se upotrijebiti kao dokaz u kaznenom postupku.

Nedavni porod potencijalno osumnjičene osobe utvrđuje se liječničkim gineološkim pregledom koji obavlja liječnik specijalist ginekologije u zdravstvenoj ustanovi i o obavljenom pregledu izdaje medicinsku dokumentaciju. Sukladno članku 265. ZKP-a tjelesni pregled presumptivno osumnjičene može se poduzeti i bez njenog pristanka budući da se pregledom mora utvrditi nalazi li se određeni trag ili posljedica kaznenog djela na njenom tijelu, a zbog opasnosti od odgode, taj se pregled može obaviti bez sudskog naloga. Presumptivnu osumnjičenicu treba i kriminalističko-tehnički obraditi i od nje za potrebe eventualnih vještačenja uzeti nesporne uzorke za potrebe komparativnog vještačenja s tragovima pronađenim tijekom očevida.

Policijски službenici tijekom kriminalističkog istraživanja trebaju prikupiti korisne obavijesti od osumnjičenoj bliskih osoba radi utvrđivanja je li se nekome povjerila, radi prikupljanja podataka o njezinoj trudnoći i o skrivanju trudnoće, je li učinila pripreme za porod, radi prikupljanja saznanja o znacima nedavnog poroda, o istjecanju plodne vode, nalazu pupkovine, posteljice, tragova krvi i sl., kao i saznanja o novorođenčetu i načinu njegova usmrćenja. Osim podataka koji se odnose na trudnoću, porod i usmrćenje novorođenčeta, potrebno je prikupljati i saznanja o načinu života, ponašanju i navikama te eventualnim traumama kojima je osumnjičenica bila izložena.

⁸ Zakon o kaznenom postupku. (NN 110/97., 27/98., 58/99., 112/99., 58/02., 143/02., 115/06.)

5. SPECIFIČNOSTI OBAVIJESNOG RAZGOVORA S OSOBOM OSUMNJIČENOM ZA ČEDOMORSTVO

Obavijesni razgovor s osumnjičenicom za počinjenje čedomorstva ima svoje specifičnosti zbog detalja koji se tiču trudnoće i poroda o kojima treba voditi brigu tijekom razgovora. Vrlo je bitan početni kontakt tijekom kojega osumnjičenica treba steći povjerenje u policijskog službenika ili službenicu koji(a) vodi obavijesni razgovor.

Ovaj razgovor zahtijeva kvalitetnu pripremu i podrazumijeva poznavanje svih činjenica koje su utvrđene očevitom na mjestu događaja ili na mjestu pronalaska novorođenčeta te s nalazom i mišljenjem liječnika obducenta o uzroku i mehanizmu nastanka smrti kao i o mogućem sredstvu počinjenja (tzv. *modus operandi*). Osim toga, osoba koja vodi razgovor treba poznavati problematiku vezanu uz trudnoću, porod i babinje, stoga je poželjno, radi lakše komunikacije, da taj razgovor po mogućnosti vodi policijska službenica koja je majka. Priprema za razgovor uključuje i prikupljanje što više relevantnih činjenica iz socijalne anamneze, podataka o obrazovanju, obiteljskim i materijalnim prilikama osumnjičene, kako bi se razgovor mogao prilagoditi njenim intelektualnim sposobnostima.

U kriminalističkom istraživanju čedomorstva, prema osumnjičenici se treba odnositi profesionalno, dostojanstveno i humano. Obavijesni razgovor s njom treba voditi normalnom intonacijom glasa, bez povišenih tonova, bez verbalnog ili neverbalnog izražavanja osude osumnjičene te bez iznošenja osobnog mišljenja ili komentara o deliktu čedomorstva. Uz takav pristup, te su žene obično kooperativne i uglavnom priznaju i detaljno opisuju motiv i počinjenje čedomorstva, a tijekom razgovora se vrlo često ispostavi da su i same bile žrtve dugotrajnog zlostavljanja. Čedomorke su vanjštinom i ponašanjem neupadne i inače neporočne osobe koje nerijetko žive u objektivno teškim socijalnim prilikama, bez stana, zaposlenja i podrške vlastite obitelji, napuštene od oca djeteta i suočene sa strahom od osude okoline zbog vanbračnog začeca.

Kroz razgovor je od osumnjičenice potrebno prikupiti vrlo intimne podatke i detalje koji se odnose na način i vrijeme začeca, tijekom trudnoće, tijekom poroda – što podrazumijeva opis jačine i učestalosti trudova, detaljan opis poroda, točno mjesto i, eventualno, nazočnost drugih osoba samome porodu.

Vrlo je važno tijekom obavijesnog razgovora pokušati utvrditi živorođenost djeteta, odnosno, doznati od roditelje je li novorođenče po porodu plakalo (disalo), da li se micalo i kakva je bila boja njegove kože. Treba znati da živorođenost dokazuje normalna boja kože novorođenčeta, jer je modro-plava ili jarko crvena boja kože pokazatelj poremećaja u disanju novorođenčeta. Rodilja također treba detaljno objasniti način prekidanja pupkovine, je li i kako podvezala pupkovinu djetetu, kada i gdje je došlo do poroda placente i što je učinila s njom. Ovim obavijesnim razgovorom treba utvrditi i način, sredstvo, vrijeme, mjesto usmrćenja novorođenčeta, je li te radnje poduzela roditelja osobno ili uz pomoć drugih osoba. Nadalje, treba utvrditi detalje postupka s mrtvim tijelom novorođenčeta, utvrditi gdje se novorođenče nalazi, kao i motiv čedomorstva.

Od osumnjičene treba prikupiti i podatke o ocu djeteta, o njihovim međusobnim odnosima i njegovim reakcijama u svezi s trudnoćom, je li netko znao za trudnoću, je li trudnoća bila skrivana i ako jest – na koji način. Također treba utvrditi je li trudnoća bila medicinski verificirana, je li bilo pokušaja prekida trudnoće i postoji li medicinska

dokumentacija o tome, postoji li medicinska dokumentacija o poslijeporođajnim smetnjama ili o ranijim duševnim smetnjama i oboljenjima, je li do sada rađala i gdje se nalaze djeca koju je rodila.

Tek nakon što se cjelovitim kriminalističkim istraživanjem utvrdi osnovana sumnja da je upravo majka usmrtila ili pokušala usmrtiti svoje novorođenče, može se postaviti pravna kvalifikacija čedomorstva i protiv majke podnijeti kaznena prijava, odnosno, posebno izvješće nadležnom državnom odvjetništvu.

LITERATURA

1. Cajner, I. (1994). *Opseg, kretanje i neka obilježja izvršenja i otkrivanja kaznenog djela čedomorstva*. Policijska i sigurnost, 3(4), 407.-420.
2. Dujmović, Z., Karas, Ž., Kolar-Gregorić, T., Šuperina, M. (2007). *Kriminalistika*. Zagreb: MUP RH.
3. Gluščić, S., Nađ, I., Šuperina, M. (2007). *Kazneni zakoni. Zbirka propisa. Knjiga II*. Zagreb: MUP RH.
4. Grozdanić, V., Karlavaris-Bremer, U., Kurtović, A. (1997). *Čedomorstvo: poremećaj, čuvanje časti ili nešto treće? Vladavina prava*, 1(2-3), 59-69.
5. Horvatić, Ž., Šeparović, Z. i dr. (1999). *Kazneno pravo – Posebni dio*. Zagreb: Masmedia.
6. Horvatić, Ž. i dr. (2002). *Rječnik kaznenog prava*. Zagreb: Masmedia.
7. Komazin, J., Trković, J., Vragolov, L. (2006). *Čedomorstvo. Kriminologija & socijalna integracija : časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 14(1), 87.-100.
8. Kozarić-Kovačić, D., Grubišić-Ilić, M., Grozdanić, V. (1998). *Forenzička psihijatrija*. Zagreb: MUP RH.
9. Mak, T., Šarlija, A. (1999). *Čedomorstvo: nova i stara kaznenopravna regulacija*. *Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja*, 33(3/4), 103.-133.
10. Marijan, R. (2008). *Zbirka kaznenih zakona: tekstovi zakona s kazalima pojmova (stanje na dan 11. travnja 2008.)*. Zagreb: Narodne novine.
11. Marković, T. (1977). *Suvremena tehnika istraživanja krivičnih djela – Kriminalistika*. Zagreb: Narodne novine.
12. Modly, D., Šuperina, M., Korajlić, N. (2008). *Rječnik kriminalistike*. Zagreb: Strukovna udruga kriminalista.
13. Novoselec, P. (2004). *Opći dio kaznenog prava*. Zagreb: Udžbenici Sveučilišta u Zagrebu.
14. Novoselec, P. (ur.) (2007). *Posebni dio kaznenog prava. Prvo izdanje*. Zagreb: Udžbenici Sveučilišta u Zagrebu.
15. Perić, V. (1987). *Oblici operativne djelatnosti SJS*. Zagreb: RSUP SRH.
16. Roso, Z. (1995). *Informativni razgovor i intervju*. Zagreb: MUP RH.
17. Šuperina, M., Dujmović, Z. (2009). *Policijske ovlasti: izvodi iz pravnih izvora*. Zagreb: Laserplus.
18. Zečević, D., Škavić, J. (1996). *Osnovi sudske medicine za pravnike*. Zagreb: Barbat.
19. Zvonarević, M. (1985). *Socijalna psihologija*. Zagreb: Školska knjiga.